

Política de la supervivència

L'estat modern disciplina els cossos i regula els moviments de les masses per controlar la vida | La globalització representa una ruptura amb la modernitat: l'estat es transforma en un conglomerat de mercat capitalista i guerra global

Campanya a favor de l'alliberament de Julian Assange, fundador de WikiLeaks, i de Chelsea Manning, la soldat que li va proporcionar el material classificat, passant just per davant de la Casa Blanca. | Pamela Drew/Flickr

Al llibre *The Survival Regime. Global War and the Political* (Routledge, 2020), exploro la noció de supervivència com a categoria política per teoritzar algunes tendències estructurals de la globalització. Tot i que naturalment el llibre no parla de la pandèmia, la crisi del Coronavirus ha exacerbant aquestes tendències i ha convertit la supervivència en una experiència dolorosament real.

Què és el règim de la supervivència? Em referiré en primer lloc a algunes teoritzacions prèvies. D'entrada, **la supervivència és allò que queda fora de la política. Sobreviure és només lluita per la vida, és la mera vida prèvia a la vida política.** En termes clàssics de Hobbes, la supervivència pertany a l'esfera prepolítica de la "guerra de tots contra tots", en què hi ha "por constant i perill de mort violenta, i la vida humana és solitària, pobra, desagradable, bruta i curta".

Però els teòrics de la biopolítica del segle XX (Michel Foucault, Giorgio Agamben i Roberto Esposito) ens van ensenyar que **la modernitat consisteix justament en la inserció de la supervivència al centre de la vida política.** Aquesta inserció, però, opera paradoxalment exclouent la vida biològica de la política. O sigui, tal i com fa Hobbes de manera paradigmàtica, la política moderna projecta la vida com un estat natural i caòtic del qual la mateixa política ens protegeix. En una frase cèlebre de la *Història de la sexualitat*, Foucault diu: "Durant mil·lenis, la humanitat ha

romàs el que era per Aristòtil: un animal viu amb la capacitat addicional per a l'existència política; la humanitat moderna, en canvi, és un animal la política del qual posa en qüestió la seva mateixa existència com a ésser viu."

La idea és que, si bé la política clàssica organitzava el poder deixant de banda el tema de la vida, o si més no apropant-s'hi obliquament, **l'estat modern, en canvi, se centra en disciplinar els cossos i regular els moviments de les masses per controlar la vida** tot convertint-la en una condició externa a la política. En altres paraules, si el poder clàssic fonamenta la política en una forma de transcendència filosòfica (com la veritat platònica) o teològica (com el Déu cristià), el poder modern s'autoinstal·la a si mateix com a representació immanent de la mateixa vida humana. Agamben desenvolupa aquesta idea parlant de la relació inherent entre el control de l'estat i la reducció de la vida a la "*nuda vita*" (vida despullada) i Esposito ho fa parlant de la política moderna com un projecte d'immunització contra els cossos externs que puguin posar en perill l'existència del cos social (siguin enemics, desordres naturals o malalties i virus). Fins i tot un altre teòric italià, Davide Tarizzo, a *La vita, un'invenzione recente*, fa l'afirmació radical que la mateixa idea de vida és un invent de la biopolítica moderna, que converteix la vida biològica del subjecte en l'espai propi de la polis.

La meua hipòtesi parteix de la premissa que la globalització representa una ruptura amb la modernitat. Aquesta ruptura s'esdevé a molts nivells i és paradoxal en la mesura que la globalització és la màxima expressió de la modernitat i alhora, precisament per això, cancel·la la modernitat com a direcció i com a projecte. **Un dels nivells d'aquesta ruptura és que l'estat modern es transforma en un conglomerat de mercat capitalista i guerra global.**

Evidentment, no és que no hi hagués capitalisme o guerra en la modernitat. El canvi rau en el fet que la funció dominant de l'estat passa a ser de la protecció i regulació de la vida a la d'un agent productiu més ?tot i que un agent molt poderós? dins del mercat global. L'estat ja no regula ni disciplina el mercat, la societat civil i la vida des d'una posició externa o neutral, sinó que actua com un mecanisme intern de control en un espai desdiferenciat de la vida social i la producció. Aquesta desdiferenciació dels espais moderns (l'estat, el mercat, la societat civil, la família i la vida privada) genera una inestabilitat que podem definir com un estat de crisi i conflicte permanents.

Leonardo DiCaprio a 'The Revenant', pel·lícula que il·lustra a la perfecció la qüestió de la supervivència. Foto: 20th Century Fox Film Corporation.

En aquesta situació, la supervivència ja no és ni un element extrínsec a la política, com ho era en la premodernitat, ni tampoc el centre d'exclusió interna de l'estat biopolític modern. La supervivència adopta una funció estructural que s'infiltra en totes les esferes: la supervivència com a necessitat del mercat, com a lògica de la guerra o com a problemàtica principal de l'ecologia del planeta i de l'espècie. La supervivència no és tant el contingut de tots els actes polítics, sinó la mateixa forma amorfa de la vida col·lectiva. **La supervivència és l'engranatge o causa immanent del conglomerat magmàtic entre mercat, estat, guerra i vida social.**

Aquesta hipòtesi de la supervivència com a lògica i com a règim qüestiona tota l'arquitectura política moderna. **Les distincions entre guerra i pau, amic i enemic, societat civil i estat, o dreta i esquerra, no desapareixen, però sí que es desestabilitzen** i, per tant, no es materialitzen en espais concrets ni en antagonismes clars i distints. Tant si és a causa d'un atac terrorista, una crisi financera, una catàstrofe ecològica o ara un virus, **la governabilitat consisteix justament en una lluita constant per a la materialització d'uns espais que puguin contenir la inestabilitat global.** Ara bé, la mateixa lluita per a l'estabilització intensifica encara més la inestabilitat i genera els estats d'excepció i alarma permanents que ara coneixem tan bé.

Per posar un exemple que ens toca de prop, **els independentistes catalans fa temps que vivim amb la sensació que si continuem lluitant contra Espanya no és només per emancipar-nos sinó simplement per sobreviure.** Si el nacionalisme modern dels segles XIX i XX construïa una nació encaminada cap a la plenitud futura (el viatge a Ítaca o el "fer país"), al segle XXI tots els esforços semblen fets per contenir la destrucció i mantenir un espai polític de la catalanitat assetjat per tota mena d'agents disgregadors interns i externs. Però sobreviure no s'ha d'entendre només negativament com la lluita per no morir ?una lluita "per no ser devorats", tal i com va dir Armand Obiols i que el president Torra encara citava fa poc. En realitat, sobreviure també és afirmació de vida, de generació de vida "sobre" més vida.

D'altra banda, un altre exemple de la dissolució de les categories de la modernitat el trobem en el

fet que la supervivència tant es pot utilitzar per justificar una posició de "dretes" com una posició d'"esquerres". Al seu llibre sobre el coronavirus, *Pandemic! Covid-19 Shakes the World*, Slavoj Žižek fa la distinció previsible entre les dues opcions que tenim davant nostre: o bé la barbàrie egoista capitalista, o bé la cooperació global comunista. No cal dir que Žižek fa la mateixa distinció per dir que la segona opció és la bona. Ara bé, el problema és que el mateix Žižek desdibuixa la distinció quan mostra, sense adonar-se'n, que les dues opcions apel·len igualment a la supervivència. D'una banda, defineix la barbàrie capitalista com a "supervivència apolítica" ("*apolitical survivalism*") i com a neoliberalisme de "la supervivència del més fort" ("*survival of the fittest*"). D'altra banda, Žižek defineix el comunisme segons la mateixa supervivència. Diu: "El nostre primer principi hauria de ser no pas economitjar sinó assistir incondicionalment, deixant de banda els costos, tothom qui necessita ajuda, per assegurar la seva supervivència." O també fa la demanda de "garantir el mínim per sobreviure [*minimum of survival*]" a tots els aturats". Aquest exemple, per tant, mostra com la forma de la supervivència a la globalització no garanteix la direcció de la política ni en pot programar els efectes, a diferència de les directrius programàtiques, i dogmàtiques!, de la política moderna.

El règim de la supervivència, tanmateix, no implica que l'única cosa a què podem aspirar en la globalització sigui a posposar una mort inevitable. En realitat, la desestabilització dels espais polítics de la modernitat, i especialment el trencament del monopoli de la política dels estats, ha omplert d'energia política tots els gestos i comportaments de la vida social. **S'ha produït, no pas una despolitització, sinó una hiperpolitització** que potser no genera nous espais jurídics fixos però sí que intensifica la vitalitat política de tota la societat. La supervivència genera tant formes d'egoisme i violència com formes de col·laboració i solidaritat, de manera que els actes polítics són híbrids amb elements "reaccionaris" i elements "progressistes" fosos en tots magmàtics.

La vitalitat política global va lligada a la llibertat, el conflicte i el pluralisme que neixen del desmantellament de les directrius preprogramades i de la política com a aplicació de consignes. **'Llibertat, conflicte i pluralisme'**, doncs, pot ser la nostra paradoxal consigna per a una supervivència combativa i extenuant, però alegre i productiva.

Bibliografia

- Illas, E. (2020). *The Survival Regime. Global War and the Political*. Abingdon: Routledge
Žižek, S. (2020). *Pandemic! Covid-19 Shakes the World*. Cambridge: Polity